

Hürriyet kavramı üzerine

Hürriyet hür olmak, herkesin hür olmasını savunmaktır. Hür olmak ile özgür olmak arasında fark vardır. Özgürlük “serbestiyet” kavramının karşılığıdır. Jön Türkler Batı’dan aldıkları “Liberte”yi önceleri “Serbestiyet” olarak tercüme etmişlerdi. Serbestiyet, başıboş olmak, kanun ve kurala tabi olmamak anlamına geldiği için bunu terk ederek “Hürriyet” kavramını kullanmak zorunda kalmışlardır.

Jön Türkler hürriyetten anladıkları bireyin hürriyetini sağlamak değil, devleti istibdattan kurtarmaktı. Sadık Rifat Paşa “Hukukun olduğu yerde ne itaatsizlik kalır, ne serbestiyet!” diyerek insanların haklara sahip olduğu, kanunların hüküm sürdüğü modern bir devlet fikrini savunmuştur.

Geleneksel devlet üzerinde bulunduğu toprağa hakim olmaya çalışıyordu. Osmanlı Hürriyet ve Meşrutiyet ile devletin “topluma” hakim olma fikri ağır basmaya başladı. Devlet halkını korumak ve hizmet etmek düşüncesi ile hareket etmesi gerektiği savunuluyordu. Hükmeden, icra eden ve yöneten devlettir. Halkın devlete itaat etmesi ise ideal vatandaş olmanın gereğidir. Namık Kemal bu duruma itiraz eder ve bu durumu da “İstibdad” olarak görür. Zira bu devletin halkına baskı yapmayı meşru gösteren bir yaklaşımdır.

Bu dönem hürriyet tartışmaları aslında “Siyasal Hürriyet” tartışmasıdır.

Hürriyet fikri önce ulusların bağımsızlığı olarak anlaşılmış ve anlatılmıştır. Bundan her ırkın bağımsız devlet olmak için mücadele etmesi ve ırkçılık doğmuştur. Hürriyet ulusların bağımsız devlet kurma mücadelesi olarak kabul edilmiştir. Bu anlayışta devlet kutsaldır; halkın devlete itaati esastır, yöneticilerin devletin bağımsızlığını koruması için halkına baskı yapma hakkı vardır. Toplumun selameti için bireylerin hukuku nazara alınmaz.

Felsefecilerin ve sosyalistlerin hürriyet anlayışı ise ferdin/bireyin devlete karşı hür olması, kralın ve yöneticinin tebasına/halkına baskı yapmaması olarak anlaşılmış ve yöneticilerin yetkilerinin sınırlandırılmasını şeklindedir. Onlar

“Birey ile devlet ilişkileri nasıl olmalıdır?” sorusunun cevabı aramışlar ve anayasal düzene geçmeyi hürriyet mücadelesi olarak görmüşlerdir.

Gerçek hürriyet ise insanın Allah tarafından kendisine verilen hakları nasıl kullanacağı ile ilgilidir. Yani, insanın aklını, iradesini nasıl kullanması gerektiği, temel haklarının neler olduğu ve bu haklarını nasıl hür bir şekilde koruyacağı ile ilgilidir. İslam’ın ve Kur’anın üzerinde durduğu hürriyet budur. Bu bütün hürriyetlerin temel kaynağı ve gerçek hürriyeti elde etmenin de yoludur.

Bediüzzaman, “Hürriyet Allah’ın ihsanı ve imanın hassasıdır” der. (Münazarat, 59.) Allah insanı hür olarak yaratmıştır. Yani insana akıl ve irade vererek akla uygun iradesini kullanmasını dilemiştir. İnsan Allah’ın kendisine fitraten verdiği temel hakları korumak ve bu hakları kullanmakla yükümlüdür. Bu hakların başında “Din ve Vicdan Hürriyeti” gelir. Yüce Allah “Dinde zorlama yoktur.” (Bakara Suresi, 2: 256.) “Dileyen iman etsin, dileyen küfretsin” (Kehf Suresi, 18:29.) buyurarak sonucuna katlanmak şartı ile insanı hür bırakmıştır. İnsan sonucuna katlanarak istediği yönde tercihini kullanmakta hürdür; ama sonuçlarının ne olduğunu bilmeye hakkı vardır. Bunun için yüce Allah peygamberler göndermiş ve kitaplar ile insanları önce eğitime tabi tutmuştur. Zira fitratın gereği terakki ve tekamüldür, bu da ancak eğitimle mümkündür. Bu sebeple din bir eğitim müessesesidir. İnsanın vazifesi de taallümle tekemmüldür. Bu da inanmayı ve kurallara uymayı gerektirir. İbadet ve ubudiyet akıl ve irade dairesinde bir kabul ve teslimiyettir. İnsanın dünya ve ahiret saadeti buna bağlıdır. Yani insan iyiyi yapmak için hürdür; kötüyü yapma, zulmetme ve haksızlık yapma hürriyeti yoktur. Zulüm ve haksızlık suçtur. Hukukun amacı hak sahibinin hakkını verip korumakla beraber haksızı cezalandırarak suçtan vazgeçirmektir.

Bu durumda devletin görevi bireylerin hak ve hürriyetlerini korumak ve hakların kullanımı önündeki engelleri ortadan kaldırmaktır. Toplumun asayiş ve huzuru, insanın dünya ve ahiret saadeti bu sebeple hürriyete bağlıdır. Dolayısıyla “Hürriyet Allah’ın ihsanı ve imanın hassasıdır.”